

[Wpisz tekst]

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana podczas bieżącej pracy z dzieckiem w klasach I –III szkoły podstawowej.

Autor: Renata Flis

Zespół klasowy to zróżnicowana grupa uczniów. Każde dziecko jest inne, każde ma indywidualne możliwości i potrzeby. Zdarza się tak, że w jednej grupie są uczniowie z trzech roczników: sześciolatek, siedmioletki i ten, który już ma za sobą niepowodzenia szkolne i powtarza klasę. Są dzieci zdolne, utalentowane, niepełnosprawne oraz z dysfunkcjami. W szkole organizuje się tym dzieciom wsparcie poprzez organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Uczniowie uczęszczają na różnorodne zajęcia specjalistyczne i rozwijające uzdolnienia. Bardzo duże znaczenie jednak w terapii dzieci oraz w rozwijaniu uzdolnień na pierwszym etapie edukacyjnym ma pomoc, którą zapewnia nauczyciel podczas bieżącej pracy z dzieckiem.

Zespół klasowy to zróżnicowana grupa uczniów. Każde dziecko jest inne, każde ma indywidualne możliwości i potrzeby. Zdarza się tak, że w jednej grupie są uczniowie z trzech roczników: sześciolatek, siedmioletki i ten, który już ma za sobą niepowodzenia szkolne i powtarza klasę. Są dzieci zdolne, utalentowane, niepełnosprawne oraz z dysfunkcjami. W szkole organizuje się tym dzieciom wsparcie poprzez organizację pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Uczniowie uczęszczają na różnorodne zajęcia specjalistyczne i rozwijające uzdolnienia. Bardzo duże znaczenie jednak w terapii dzieci oraz w rozwijaniu uzdolnień na pierwszym etapie edukacyjnym ma pomoc, którą zapewnia nauczyciel podczas bieżącej pracy z dzieckiem. Wiąże się nierozdzielnie z indywidualizacją nauczania; efektywnym nauczaniem i uczeniem się uczniów odpowiadającym ich stylowi uczenia się, a przede wszystkim...pracą zgodną z metodyką nauczania w edukacji wczesnoszkolnej.

¹

Głównym celem edukacji wczesnoszkolnej jest wszechstronny i harmonijny rozwój dzieci. „Do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

- 1) czytanie – rozumiane zarówno jako prosta czynność, jak i jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- 2) myślenie matematyczne – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;
- 3) myślenie naukowe – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 5) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji;
- 6) umiejętność uczenia się jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 7) umiejętność pracy zespołowej.¹

Rozp. MEN z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z dnia 18 czerwca 2014 r.poz.803)

¹ Rozp. MEN z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z dnia 18 czerwca 2014 r.poz.803)

[Wpisz tekst]

Opanowanie przez uczniów umiejętności czytania i pisania wpływa stymulująco na ich rozwój umysłowy oraz rozszerza możliwości zdobywania wiedzy. Niestety w klasach młodszych jest duży procent uczniów, który ma trudność w opanowaniu tych umiejętności. Trudności te wynikają z fragmentarycznych deficytów rozwojowych w zakresie procesów poznawczych i funkcji ruchowych. Polscy naukowcy, między innymi : Sawa B. 1980, Nartowska H. 1980, Bogdanowicz M. 1989 wskazują , że specyficzne trudności , jakie mają uczniowie związane są z niedoborem funkcji sensomotorycznych (analizy i syntezy wzrokowej, słuchowej), kinestetyczno-ruchowej, również z odchyleniami w przebiegu procesu lateralizacji.² Ponadto uczniowie tzw. o rok młodszy rozpoczynając naukę w szkole są dopiero na etapie rozwijania kompetencji językowych , rozwoju mowy i nabywaniu kompetencji społecznych . Kompetencje fonologiczne takie jak zdolność dokonania analizy i syntezy fonemowej pojawia się u dzieci tylko i wyłącznie w wyniku ćwiczeń. Zaburzenia artykulacji powodują iż dziecko pisze tak, jak słyszy. „ Pisanie sześciolatka to jak mówienie trzylatka” .³Proces nabywania umiejętności czytania może trwać dłużej niż trzy lata. W pierwszej i drugiej klasie uczeń nabywa elementarną umiejętność czytania polegająca na rozumieniu związku pomiędzy głosem a literą, doskonaleniu analizy i syntezy sylabowej i fonemowej. Etap czytania zaawansowanego polegającego na rozumieniu czytanego tekstu może trwać do czwartej klasy. Myślenie konkretno-wyobrażeniowe z pojawiającymi się indywidualnie , w różnym tempie (nawet do 12 r.ż.)zdolnościami do klasyfikacji , zróżnicowany poziom intuicji matematycznych oraz niedojrzałość emocjonalna sprawiają, że uczniowie napotykają na trudności w nauce matematyki. Dlatego planowanie pracy z uczniem powinno być poprzedzone prawidłowym rozpoznaniem jego potencjału, zainteresowań , ewentualnych przyczyn trudności w nauce. W przypadku uczniów niepełnosprawnych zespół nauczycieli i specjalistów dokonuje wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania dziecka. Natomiast współpraca nauczycieli, specjalistów w prowadzeniu diagnozy pozostałych uczniów może wpłynąć na jej prawidłowość. Trafna diagnoza jest podstawą do zindywidualizowanej pracy dydaktyczno-wychowawczej, a wspieranie dziecka powinno uwzględniać możliwości rozwojowe , rozwijać kompetencje oraz usprawniać zaburzone funkcje percepcyjno-motoryczne zmierzając do eliminowania przyczyn powodujących nierówności rozwojowe.

Standardy prowadzenia indywidualizacji pracy z uczniem obejmują :

1. Rozpoznanie i analiza potrzeb i możliwości psycho-fizycznych wszystkich uczniów.
2. Opracowanie lub modyfikacja programu nauczania w kontekście przeprowadzonej analizy potrzeb i z uwzględnieniem indywidualizacji pracy:
 - a) Dostosowanie wymagań edukacyjnych w zakresie: treści nauczania, warunków kształcenia, metod i form pracy oraz środków dydaktycznych, sposobów sprawdzania i oceniania
3. Monitorowanie realizacji programu pod kątem skuteczności podejmowanych działań
4. Współpraca z rodzicami ucznia celem ujednoczenia oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych
5. Wsparcie ucznia poprzez objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną podczas bieżącej pracy oraz w formie zajęć specjalistycznych i rozwijających zainteresowania i uzdolnienia.

² H. Skibinska, Praca korekcyjno-kompensacyjna z dziećmi z trudnościami w pisaniu i czytaniu. Materiały pomocnicze dla nauczycieli i studentów nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego, Bydgoszcz 2001

³ O. Pelc-Pękała , Kraków 2015 , Konferencja „ 6-latek w szkole i co dalej?”

[Wpisz tekst]

„ §19.2 Nauczyciele (...) prowadzą w szczególności :

2) w szkole – obserwację pedagogiczną , w trakcie bieżącej pracy z uczniami, mającą na celu rozpoznanie u uczniów:

a) trudności w uczeniu się, w tym – w przypadku uczniów klas I-III szkoły podstawowej- ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się, lub

b) szczególnych uzdolnień”

Rozp. MEN z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach , szkołach i placówkach. (Dz. U. z dnia 7 maja 2013 r. poz. 532)

Nauczyciele w procesie diagnozy mogą wykorzystać oprócz obserwacji następujące wystandaryzowane narzędzia :

1. „Zestaw metod diagnozy trudności w czytaniu. Test dekodowania.” Szczerbiński M. Pelc-Pekala O. , 2013
2. „ Test „ Dom Marka” Bogdanowicz M. , 2010
3. Test „ Kreskowanie” (PRÓBA KRESKOWANIA) Miry Stombak⁴
4. Badanie tempa i techniki pisania – test Elżbiety Grzegorzewskiej “ Domek”
5. Seria testów do czytania i pisania dla klasy I – III , Straburzyńska T, Śliwiska T.⁵
6. Skala umiejętności matematycznych, Oszwa U. ⁶
7. Techniki socjometryczne (Technika Moreno, „ Zgadnij kto?” , „ Plebiscyt życzliwości i niechęci”, szeregowanie rangowe – technika porządkująca, Porównywanie parami)
8. Karta mierzenia postępu uspołecznienia się dziecka , K.M.B. Bridges (w układzie J. Konopnickiego)⁷
9. Test uzdolnień wielorakich ⁸
10. Skala ryzyka dysleksji (SRD) Bogdanowicz M.
11. Rysunek rodziny, rysunek człowieka
12. Test pomiaru szybkości czytania głośnego, Puślecki W.⁹

Rzetelna diagnoza jest punktem wyjścia do planowania edukacji uczniom i wsparcia podczas bieżącej pracy . Obejmuje:

1. Styl nauczania i uczenia się
2. Dostosowanie warunków organizacyjnych
3. Dostosowanie treści, metod , form pracy i środków dydaktycznych sprzyjających niwelowaniu trudności rozwojowych lub rozwijaniu uzdolnień

Nauczanie jest procesem dwustronnym. Następuje w procesie komunikacji podczas przekazywania sobie wzajemnie informacji zwrotnych. Osiąganie sukcesów przez ucznia jest dla niego jednym z najlepszych motywatorów.

⁴ Zazzo R. , Metody psychologiczne badania dziecka , Warszawa 1974

⁵ Straburzyńska M., Śliwiska T. , Seria testów czytania i pisania dla kl. I-III szkoły podstawowej. Podręcznik, Warszawa , 1992

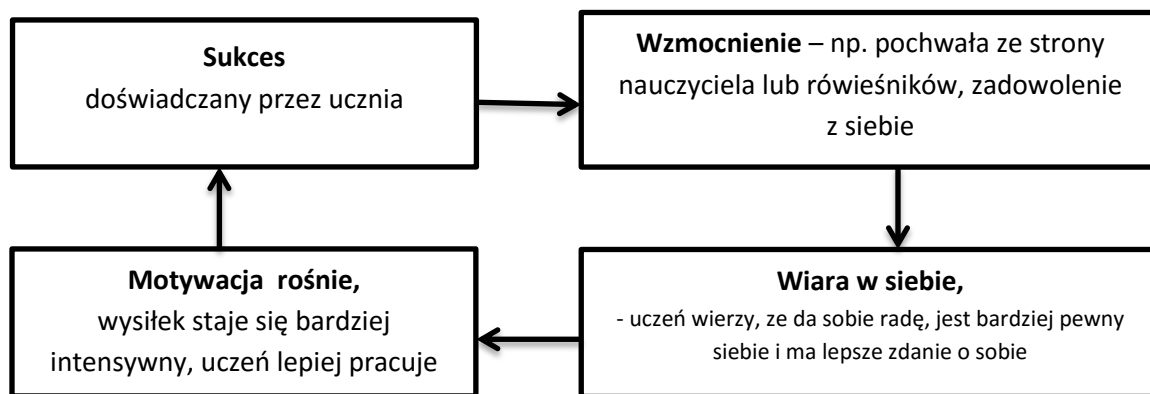
⁶ Oszwa U. *Zaburzenia rozwoju umiejętności arytmetycznych. Problem diagnozy i terapii Kraków (2008)*

⁷ Konopnicki J. *Problem opóźnienia w nauce szkolnej Kraków (1961)*

⁸ Praca zb. *Diagnoza i wspomaganie w rozwoju dzieci uzdolnionych. Test uzdolnień wielorakich i materiały dydaktyczne , ORE 2014*

⁹ Puślecki W. *Test pomiaru szybkości czytania głośnego. Instrukcja stosowania testu, Kraków , 2003*

[Wpisz tekst]

Rys. 1. Cykl budujący w procesie uczenia się¹⁰

Planując wsparcie uczniom należy pamiętać, że zabawa jest główną formą aktywności dzieci. Zabawa wg. Gardnera pozwala dziecku:

- lepiej opanować (poznać) świat,
- adekwatnie radzić sobie z problemami, lekami i trudnościami emo,
- daje możliwość lepszego zrozumienia między sobą a światem,
- wstępnie odkryć granice między rzeczywistością a fantazją,
- rozwijać logiczne myślenie oraz rozwijać reakcje społeczne.

„Dzięki zabawie dzieci nabywają określone umiejętności fizyczne, intelektualne i emocjonalne, rozwijają sprawność myślenia , pomysłowość, wzbogacają słownictwo, uczą pełnienia ról społecznych.”¹¹

Rodzaje zabaw stosowanych w pedagogice zabawy :

- zabawy ułatwiające wejście w grupę, poznanie nowego otoczenia, poznanie imion, powierzchownych cech osób, z którymi rozpoczynamy naukę;
- zabawy rozluźniające, odprężające, wykorzystujące ruch, taniec, gest, likwidujące napięcie mięśni i napięcie psychiczne;
- zabawy ułatwiające wprowadzenie tematu, pozwalające poznać odczucia, doświadczenia, potrzeby i oczekiwania poszczególnych członków grupy;
- metody określane czasami jako gry dydaktyczne, a polegające na sposobie przedstawienia danych treści w formie zagadkowego problemu i poszukiwania rozwiązań według proponowanych reguł;
- metody wymiany myśli, gry dyskusyjne, analizowanie danego problemu z różnych stron, z włączeniem doświadczenia i dotychczasowej wiedzy uczestników;

¹⁰ Petty G. Nowoczesne nauczanie . Praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców. GWP Sopot, 2015

¹¹ Kędzior –Niczypurok E. „ Pedagogika zabawy jako metoda pracy z grupą”

[Wpisz tekst]

- metody ułatwiające przekaz informacji zwrotnej, sygnalizujące indywidualną reakcję i odczucia poszczególnych osób;
- drama - wykorzystująca gry z podziałem na role jako wstęp do omówienia konkretnego problemu;
- zabawy umożliwiające samoocenę, poznanie własnej hierarchii wartości, własnych spontanicznych zachowań;
- zabawy integrujące dużą grupę, umożliwiające wszystkim wspólną, aktywną zabawę, bez podziału na bawiących się i obserwatorów, bez ośmieszającej rywalizacji, przypadkowych wygranych i kilku zwycięstw

W edukacji wczesnoszkolnej bardzo dużą rolę w terapii dzieci (bieżąca pomoc) odgrywają : muzyka, technika, wychowanie fizyczne, plastyka i technika. Edukacja jest realizowana w formie kształcenia zintegrowanego, dlatego zajęcia artystyczne łączą się z realizowaną tematyką zajęć i służą między innymi usprawnianiu zaburzonych funkcji percepcyjno-motorycznych. Taniec, piosenka , improwizacje taneczno-ruchowe oraz zachęcanie do odtwarzania rytmów na instrumentach melodycznych i niemelodycznych przyczyniają się do rozwoju słuchu fizjologicznego i fonematycznego oraz pamięci słuchowej. Zwiększa się poczucie rytmu. Jeśli po takich zabawach zastosujemy materiał literowy i bezliterowy w formie zagadek, rebusów, krzyżówek, łamigłówek oraz wierszyków do zgadywania możemy w znacznym stopniu przyczynić się do usprawniania zaburzonej percepcji słuchowej u dzieci.

Plastyka , technika i wychowanie fizyczne mogą między innymi usprawniać sprawność ruchową w obrębie motoryki małej i dużej. Przy zaburzonym napięciu mięśniowym przejawiającym się silnym napięciem mięśniowym należy zaproponować dziecku malowanie farbami na dużych płaszczyznach (kartony, gazety, szary papier) , dużym pędzlem w pozycji stojącej z zachowaniem kierunku od lewej do prawej form kolistych, falistych a dopiero później literopodobnych i liter. Przy słabym napięciu mięśniowym uczeń może modelować z użyciem mas: gliny, plasteliny, ciastoliny czy masy solnej. Malować plasteliną, stempłować palcem, pieczętkami z drewna, ziemniaka czy gumy. Przy zaburzonej precyzji i koordynacji wzrokowo-ruchowej warto zastosować na technice ćwiczenia lub zadania służące : montowaniu konstrukcji z gotowych elementów, nawlekaniu koralików o różnych wielkościach otworów i różnych kształtach. Dzieci mogą haftować, przewlekać sznurki przez otworki itp. Na wychowaniu fizycznym należy ćwiczyć motorykę dużą i małą rąk, dłoni, palców – zabawy z piłeczkami, przenoszenie piłeczek na łyżce, przetaczanie , kozłowanie , chwytanie piłek różnej wielkości. Ćwiczyć w zabawie pojedyncze sekwencje ruchowe oraz całe układy. Pozwolić dzieciom skakać przez skakankę, wspinać się na drabince, przechodzić po ławeczce, równoważni – biegać, podskakiwać , czołgać się . Zachęcić dziecko do krzyku, szeptu, modulowania głosem.

[Wpisz tekst]

Usprawniając percepcję wzrokową możemy zaproponować zabawy twórcze . Np. przy zaburzonem spostrzeganiu kształtów podczas zajęć na świeżym powietrzu zadajmy dzieciom pytania-zagadki: : Co jest najbliżej? Co jest najdalej? Co jest największe? Co jest najbardziej okrągłe, kwadratowe? Co przypomina słonia? Co jest najbardziej chropowate?

Inne z ćwiczeń polegają na rozwijaniu pamięci kinestetycznej – dotykane drzew, krzewów, przedmiotów z zamkniętymi oczami z jednoczesnym opisywaniu wrażeń dotykowych. Przy każdej nadarzającej się okazji rozwijamy myślenie matematyczne – dzieci mogą klasyfikować według jednego lub kilku kryteriów, wyciągać wnioski z obserwacji , porównywać , wykonywać proste obliczenia, bawić się w sklep, ważyć, mierzyć .

Szczególnie w klasie pierwszej w okresie poprzedzającym wprowadzenie liter należy bardzo zintensyfikować zabawy i ćwiczenia usprawniające . Szczególnie zabawy – zagadki rozwijające słuch fonemowy i fonetyczny połączone z wyklaskiwaniem, wytupywaniem oraz układaniem modelu i schematu wyrazu. Należy zastosować zabawy i ćwiczenia percepcji wzrokowej do wybranych aspektów zaburzeń ,np.:

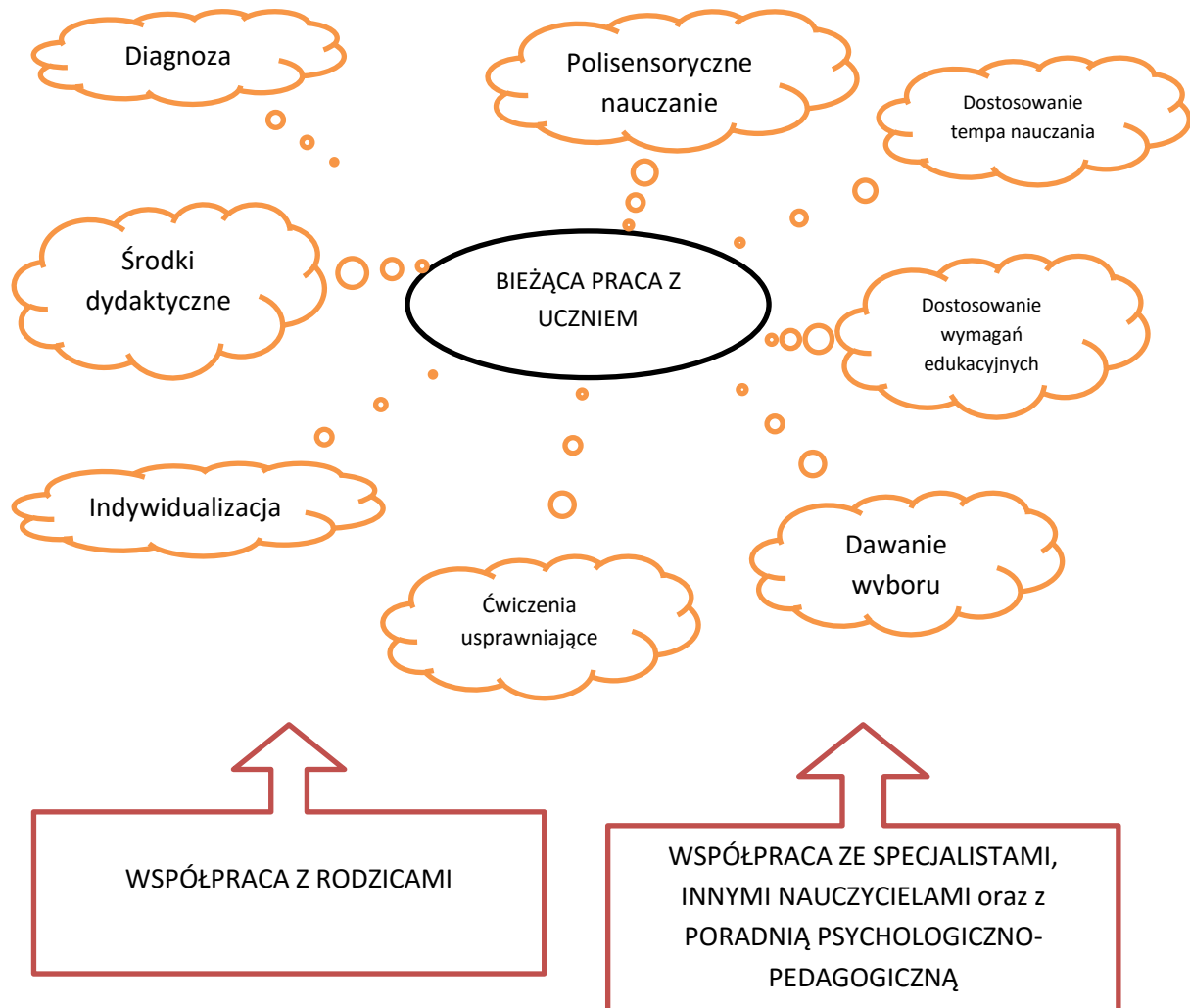
- rysowanie przedmiotów według instrukcji słownej,
- porównywanie obrazków różniących się szczegółami, wskazywanie różnic, dorysowywanie brakujących elementów,
- układanie kompozycji z klocków według wzorów przestrzennych,
- układanie obrazków, liter, figur geometrycznych z części,
- dobieranie części obrazka do całości.

Nauczyciel może wspierać w rozwoju swoich uczniów dostosowując styl nauczania do stylu uczenia się uczniów. Dzięki różnaitości metod stosowanych przez nauczyciela doświadczenia ucznia związane ze zdobytą wiedzą lub umiejętnościami zostaną odzwierciedlone w mózgu ucznia w wielu miejscach i na różne sposoby. Takie nauczanie ułatwia tworzenie połączeń między wiedzą zdobytą wcześniej a nowymi zagadnieniami , co wpływa pozytywnie na proces zapamiętywania. Howard Gardner uważa , że mamy co najmniej siedem rodzajów inteligencji oraz , że poziom każdej z nich może być różny. Nauczyciel może zdiagnozować inteligencje dziecka, a dając możliwość wyboru ćwiczenia, sposobu jego realizacji może przyczynić się do osiągnięcia sukcesu przez dziecko. Od wielu lat mówimy także o wykorzystywaniu podczas nauki prawej lub lewej półkuli mózgowej.

[Wpisz tekst]

Nauczanie polisensoryczne (VAK) wykorzystujące strategie nauczania aktywizujące lewą i prawą półkulę odpowiadają na potrzeby słuchowców, wzrokowców i kinestetyków. Uczeń będzie się uczył najlepiej, gdy wiedza będzie mu przekazywana lub będzie doświadczana na wszystkie sposoby. Jeśli lekcja będzie urozmaicona. Od pierwszej klasy należy stosować w pracy mnemotechniki ułatwiające szybsze zapamiętywanie, przechowywanie i przypominanie sobie informacji.

„Dziecko, któremu ograniczymy zdolność badania, zadawania sobie pytań i poszukiwanie na nie odpowiedzi, w to miejsce oferując mu tłumaczenie za pomocą pogadanki, „na skróty”, zmienia swój umysł, wyposażając go głównie w strategię słuchania i zapamiętywania cudzej wiedzy, nie będzie jednak umiało wytwarzać samodzielnie własnej.”¹² Rolą nauczyciela jest wywołanie motywacji do podejmowania działania związanego z poznaniem. Polega to na wzbudzaniu konfliktu poznawczego, powodującego wystąpienie zainteresowania, zaciekawienia przedmiotem poznania.

¹² D. Klus-Stańska, J. Kruk, Tworzenie warunków dla rozwojowej zmiany poznawczej i konstruowania wiedzy przez dziecko, [w:] Pedagogika wczesnoszkolna-dyskursy, problemy, rozwiązania. Red. D. Klus-Stańska, M. Szczepka-Pustkowska, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009

[Wpisz tekst]

Nauczyciel ma nieograniczone możliwości w zakresie wsparcia ucznia. Może zastosować działania, które pomogą dziecku przezwyciężyć trudności, usprawnić zaburzone funkcje percepcyjno-motoryczne, rozwinąć pasję i zainteresowanie. Ich ilość i jakość zależą tylko od jego kreatywności i kompetencji.

Opracowała: Renata Flis,

nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej, doradca metodyczny, oligofrenopedagog, trener w oświacie i biznesie

Literatura:

Eby J., Smutny J. F. –Jak kształcić uzdolnione dzieci i młodzież, WSiP, 1998

Mc Ginnis A. L. , Sztuka motywacji, 1998

Sękowski A. E. , Osiągnięcia uczniów zdolnych, TN KUL, Lublin 2000;

Arends R. J. Uczymy się uczyć, W-wa 1998

Hamer H. Do efektywności nauczania, W-wa 1994